

Iom Ierușalayim : Diferitele nume ale orașului Ierușalaim (Ierusalim) în Tanach (Vechiul Testament) יום ירושלים [anul 5779]

Ziua eliberării Ierușalaimului în războiul de șase zile din 1967 cade întotdeauna în apropiere de Șabat când se citește în sinagogi pericopa Behukotai. Această coincidență face din lectura pericopei o barieră istorică în calea uitării minunilor care s-au întâmplat pe parcursul acestui scurt, dar plin de consecințe război (Levitic 26:7-8):

„Și îi veți goni pe vrăjmașii voștri și vor cădea în fața voastră răpuși de sabie. Cinci din voi vor goni o sută și o sută vor goni zece mii”

Nu există nimic mai interesant și instructiv decât să ne ocupăm, de data asta din perspectivă etimologică și geografică, de orașul nostru sfânt, în speță despre numele orașului Ierușalayim în Tanach. Nu vom vorbi aici despre toate expresiile frumoase care sunt atribuite orașului, ci de numele cele mai cunoscute a orașului.

Şalem יְשֻלַם

Ierușalaimul este amintit pentru prima dată în Tanach în Geneza 14:18:

„Și Malkițedek regele Şalem-ului a scos pâine și vin...”

Sunt foarte multe indicii care să dovedească identificarea orașului Şalem cu Ierușalayim. Vom da numai câteva. Malkițedek, regele Şalemului, este același cu „Adoni Ţedek, regele Ierușalaimului (Ierusalim)” אדוני צדק מלך ירושלים din Iehoșua/Iosua 10:1. Alt indiciu este „valea regelui” din Geneza 14 versetul 17. Aceeași expresie „emek hamelech” עמק המלך o găsim mult mai târziu în 2Samuel 18:18:

„Când era încă în viață Avșalom și- ridicat un stâlp (monument, mormânt) care se afla în Valea Regelui ... și l-a numit lad (monument) Avșalom până în ziua de azi”.

Oricine cunoaște monumentul numit lad Avșalom יד אבשלום aflat pe valea râului Kidron, nu departe de grădina Gethsimani și în apropierea dealului măslinilor, trebuie să înțeleagă că asta nu este adevăratul mormânt a lui Avșalom, ci un monument din perioada de sfârșit al celui de- al doilea Templu. Lad Avșalom, despre care citim în cartea lui Şmuel/Samuel, se afla probabil la nord de râul Kidron și de monumentul actual într-un loc care este identificat ca Emek Hamelech, fiind pe drumul de atunci înspre Marea Moartă. Identificarea greșită, pe care o fac unii, vine din neînțelegerea exactă a cuvântului emek (vale) în ebraica biblică. De obicei noi înțelegem cuvântul emek ca „vale”, dar adevărul este că el înseamnă un platou drept care poate fi și înalt. Identificarea orașului Şalem cu Ierușalayim este foarte veche și o găsim deja în Psalmul 76:3: „Și Templul Său este în Şalem și locuința Lui în Ţion”. Bine înțeles că este vorba despre David. Însă este clar că orașul era deja pe vremea lui Avraham un oraș regal, adică o capitală.

Ierușalayim ירושלים

Ăsta este numele normal și cunoscut al orașului și apare în Tanach de mai mult de 660 de ori, aproape

Întotdeauna scris fără un lod pe sufixul *-im* la sfârșit, dar și de multe ori cu un lod, dar întotdeauna exprimat Ierusalayim. Și forma gramaticală a cuvântului și originea ei sunt foarte greu de explicat. Este clar că forma gramaticală este un fel de dual, cum este lomaim de la lom care înseamnă 2 zile. Ceea ce este clar că forma asta pare numai a fi dual și că ea era foarte populară în nume de țări, de exemplu Mițrayim מצרים, Egipt. Originea și sensul cuvântului sunt și mai greu de explicat așa că nu ne vom încurca în explicații lingvistice.

Cuvântul apare în multe documente exterioare de Tanach, de exemplu cel mai vechi document este din secolul 14 î.e.n. din table provenite din Canaan găsite într-o arhivă în Egipt la El Amarna și scrise în limba Babiloniană (lingua franca, internațională, a vremii) sub forma de "urusalim". În anale asiriene ale regelui Sanherib apare sub forma de "ursalimmu". Tot din aceeași perioadă datează și primul document scris în ebraică veche pe un perete într-o peșteră de înmormântare din Lachiș, în sudul Israelului. Din toate dovezile reiese că exprimarea acestui nume era pe aceea vreme, a regelui Hizkiya, adică Ezechia, **Iurușalim**.

Sunt foarte multe teorii despre etimologia acestui cuvânt. Astăzi este acceptat că cuvântul provine din două părți; *ieru* - *șalem*. A doua parte este mai ușor de explicat și anume este vorba despre numele unui zeu Canaanian foarte celebru numit Șalem. În Canaan ca și în alte zone a lumii antice era obișnuit să se dea localităților nume de zei. Cât privește prima parte, explicația este cu mult mai complicată. *Ieru* vine probabil de la rădăcina IRA ירה, care înseamnă a arunca, a azvârli și mai are un sens secundar de a întemeia, a înființa. De aici deducem că prima parte înseamnă „a înființat” și a doua Șalem, adică „Șalem (zeul) a înființat. Dar să nu uităm că s-a dovedit deja cât de greu este să descifrăm sensul numelor antice.

Remarcabil este belșugul de midrașim despre numele acestui oraș, nume care după cum am spus deja nu apare deloc în Tora decât ca o aluzie sub forma de Șalem. Identificarea acestui nume cu Ierusalayim ne este dată deja în Tehilim/Psalmi 76:2. Alt midraș foarte vechi identifică numele Ierusalayim cu Ir Șalom עיר שלום, adică orașul păcii (Psalmi 122:6). Identificarea aceasta o găsim în multe versete din Tanach, de exemplu Isaia 52:7, Isaia 66:10-12, Tehilim/Psalmi 128:5-6, Ieremia 33; 6-10).

Un alt midraș foarte renumit este în Midraș Bereșit Raba 56:16 și care se bazează pe versetul „Și Avraham a dat numele locului acela Adonai-Yir'e ה' יראה, adică va vedea, va avea grijă” (Bereșit/Geneza 22:14), făcând o combinație cu Șalem din versetul 14:18. Rezultatul este Yir'e -Șalom care în ebraică devine ușor Ierusalem și apoi Ierusalayim.

יבוס levus

Numele principal al orașului din perioada de colonizare התנחלות *hitnahalut* și până la cucerirea orașului de către David era levus sau Ir Hayevusi עיר היבוסי, adică orașul denumire preluată de la numele poporului care o locuia. Acest popor era în țară și înaintea cuceririi și după. În Iehoșua/Iosua și Șoftim/Judecători orașul apare de cinci ori sub numele de Ir Halevusi. În lista orașelor din tribul Binyamin de la sfârșitul capitolului 18 din Iehoșua/Iosua apar 26 de orașe, Ierusalaimul fiind pe locul 24, sub numele de "Halevusi". În liste de mai târziu orașul trece pe locul întâi, mai ales după cucerirea lui de David.

ציון Tiyon

Numele ăsta, mai mult ca oricare, înseamnă pentru fiecare evreu expresia de dor și dorință, râvnire עֲרָנָה *erga* pentru țară și oraș, începând de la profeți și până la fiecare astăzi. Cuvântul apare de 154 de ori în Tanach. Pentru prima oară în Samuel 5:7 despre cucerirea orașului de David. În conotație prozaică cuvântul apare încă o singură dată în Regi. În rest cuvântul este în conotație poetică, mult în Psalmi și la unii profeți. La Isaia și Ieremia de multe ori pe când la Ezechiel nici odată. La cei 12 profeți mici, la 6 apare și la 6 niciodată.

Originea și forma gramaticală a cuvântului sunt foarte dificile și nu vom vorbi aici despre ele. Vom spune numai că sufixul *-on* se găsește în multe nume de orașe în Tanach, cum ar fi de exemplu Hevron.

Alte nume

Mai sunt câteva nume ale orașului în Tanach. De exemplu **Tedek (dreptate) צדק** de la numele regelui Malkițedek.

Găsim numele acesta și la Ieșaya/Isaia (capitolul1) și la Ieremia (22:13) și în alte părți.

Un alt nume în Tanach este **Kodeș (sfânt) קודש** mult la Ieșaya/Isaia și în alte părți în proză de exemplu Neemia 11:1: „Să stai în Ierusalayim, orașul sfânt” לשבת בירושלים עיר הקדש „*Laševet birușalayim ir hakodeș*”. Interesant este că și în arabă apare acest nume Alquds după secolul al 10 (după ce s-a mai numit și Illia din limba latină) dar și numele amintite mai sus. Alquds este și numele folosit astăzi. În araba mai veche nu apare sub numele de astăzi, ci ca "bet almaqdis", adică "Casa Templului". De asemenea, un geograf arab din secolul 13 scrie numele orașului - "Urișalim".

Noi vom încheia cu ceea ce trebuie să nu uite fiecare evreu, zi de zi, din vorbele poetului Psalmi 137:5:

אם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי

Im eșchaheh Ierusalayim tișcah iemini

Dacă te voi uita, Ierusalime, să mi se usuce dreapta